

Vikingerne – vores spændende fortid

Kulturelle udtryksformer og værdier

Indianere, riddere, prinsesser, sørøvere og andre eventyrlige folk kan inspirere til herlige rollelege i naturen. Men vikingerne er en spændende og fantastisk del af vores egen kulturhistorie, og dermed bliver et vikingetema særligt aktuelt for børn i Danmark.

FORFATTER: Lenette Schunck
TEGNER: Eva Wulff og Bryan d'Emil

Friluftsrådet

Grønne Spirer
www.groennespirer.dk

Saml jer på legepladsen eller engen. Prøv at gå langsomt baglæns: 3-4-5 skridt, nu går vi tilbage i tiden. Først når vi 1800-tallet, hvor vores tipoldeforældre blev født, og går vi lidt mere baglæns, er der middelalderen med ridere, sverigeskrige og bygning af Kronborg. Når vi har bevæget os tværs over legepladsen på denne måde, baglæns, er der gået 1000 år, og så er vi tilbage ved vikingetiden!

Når i planlægger et vikingetema, er der masser af sandfærdig viden, som I kan formidle for børnene via sjove aktiviteter:

- Hvem var vikingerne? I kan lave tøj, smykker, amuletter, sværd og buer samt finde på vikingenavne til børnene.
- Hvad lavede vikingerne? I kan afholde kampdage, markeder, rituelle fester med traditionel madlavning eller turdage. Afslutningsvis kan I invitere forældre, bedsteforældre og søskende til gæstebud eller markedsplads med værksteder.

AKTIVITET 1 *Læs og lær om vikingerne*

Det er naturligt at starte med at finde oplysninger, se billeder og læse historier om vikingerne. Hvad ved børnene allerede? Hvad optager bør-

nene? Er det sværd, skibe og togter eller er det garnfarvning, vikingenavnene og historierne om de krigeriske aser og jætter?

AKTIVITET 2 *Kendte og mindre kendte vikingenavne*

Der ligger lister med gamle vikingenavne på internettet. Måske nogle af børnene allerede har et navn, der stammer tilbage fra vikingetiden. Andre kan måske vælge et, der ligger op ad deres eget navn, eller som de synes lyder sjovt

eller betyder noget særligt. Grimhild, Ragnhild, Gyda, Ingunn og Thyra er pigenavne og Sigurd, Alf, Vigfus, Thorfinn og Ulf er drengenavne. Og så er de naturligvis gudenavnene som Freja, Thor, Odin og Idun.

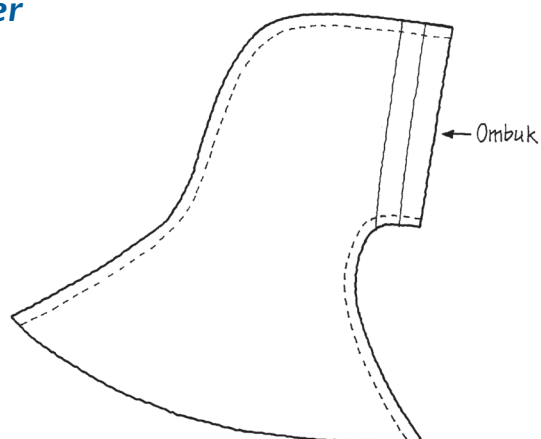
SÅDAN BLIVER I TIL VIKINGER – PÅKLÆDNING

I skal selvfølgelig lave vikingedragter, gerne med hovedbeklædning og børnenes egne snoede lædersnore som pynt.

AKTIVITET 3 *Farvestrålende hætter og dragter*

Lav enkle farvestrålende hætter med børnene. Hætterne kan enten sys sammen i hånden eller clipses sammen.

Selve dragten laves af en vadmelsæk med huller til arme og hoved. Alternativt kan lange stofstykker lægges dobbelt, og sys eller clipses til i siden under armhullerne. Dragten kan bindes ind i taljen med en snor. Snoren bliver særlig autentisk, hvis den flettes af læder. I enderne smykkes den med pynt: Tag på stranden og led efter hulsten eller lav perler af træ eller ler.

AKTIVITET 4 *Brændte lerperler til snore, smykker og punge*

I skal starte på jeres lerperler i god tid, hvis de skal bruges til smykker, mens I har jeres vikingetema:

Start ud med at trille små lerkugler af rødler, og dekorer evt. ved at lave striber, prikker eller andet med et søm. Lav til sidst et stort hul igennem perlen med en tyk strikkepind eller søm, husk at hullet bliver mindre, når leret tørrer.

Det kan være nyttig, at trække et enkelt barns perler på en tyk ståltråd, evt. sammen med en lille lerplade med navn på.

Lad perlerne tørre langsomt, så de ikke revner. Efter en uge kan de brændes over bål. Læg perlerne i en metalkagedåse foret med halm, og med et lille hul i låget. Sæt nu dåsen ind i et stort og varmt bål. Læg også gløder over dåsen, og lad den stå i mindst to timer. Lad den stå og køle af til dagen efter, hvor I kan åbne og finde flotte sorte perler, lige til at trække på en lædersnor.

AKTIVITET 5 *Lerkopper og skåle*

Når I har leret fremme, kan I lave små lerkopper, enten ved at udhule en klump ler, eller ved

at pølse den op. Kopperne kan ligeledes brændes i bålet.

AKTIVITET 6 *Perler af hyldegrene*

I kan også snitte jeres perler af hylde. Brug en grentang til at klippe en fingertyk gren i 1½ cm stykker. Udhul perlen med søm eller tykt

ståltråd. Skrab overfladen eller snit små mønstre med knive eller søm.

AKTIVITET 7 *Runde skindpunge med lædersnøre*

Hvert barn, kan lave sin egen lille skindpung til at opbevare de små skatte fra naturen, der senere kan byttes væk på markedet. Pungen kan bindes i bæltet.

Klip en cirkel ud i skind (eller stof der ikke trævler), klip huller rundt langs hele kanten med en hultang, og træk et bånd eller en lædersnor igennem.

- Hirten var den »professionelle hær«. Det var mænd, som drog med kongen eller en anden leder på togt for at vinde rigdom og magt.
- En tvist var når der opstod uenighed, som skulle løses, f.eks. ved at kongen eller stormanden afgjorde sagen.
- Markedet var det sted, hvor folk i vikingetiden kunne handle, men det var også her man mødtes og hørte nyt fra andre egne og måske indgik aftaler om ægteskaber og togter.
- Mjød var en alkoholisk drik man lavede på honning.

VIKINGERNES HVERDAG – BÅL OG MADLAVNING

Vi forestiller os vikingerne gnave af store kødstykker, men virkeligheden er nok snarere masser af grød, selvom de også holdt både køer og svin. Maden blev tilberedt over åbne ildsteder inde i husene.

AKTIVITET 8 *På skovtur for at finde svampe, bær, nødder*

På ture til skoven eller andre grønne områder, kan I forår og sommer finde friske urter (blandt andre brændenælder og skvalderkål), og om ef-

teråret er I måske heldige at kende steder med æbler, svampe, bær og nødder. Tag ud og saml på ægte vikingemanér.

AKTIVITET 9 *Lav grød over bål*

Grød over bål er rigtig vikingemad, og de fleste børn elsker det. Den kan laves i mange variationer, f.eks. af havregryn, boghvede eller byg og piftes op med forskelligt tilbehør, som hasselnødder, frisk eller tørret frugt og honning.

Opskrift på byggerød

4 dl groftmalet byg til 1 liter vand. Grøden koger cirka ½ time for meget lav varme og til sidst tilsættes lidt salt samt nødder, honning og frugt efter behag. Hvis I bruger fine byggryn i stedet, skal grøden kun koge i 10 minutter.

AKTIVITET 10 *Børne-mjød*

Vikingerne drak både øl og mjød. Den rigtige mjød var lavet på honning, men jeres »bør-

nemjød« kan laves på to flasker hvidtøl til én rød sodavand.

AKTIVITET 11 *Tørrede æbleringe*

I vikingetiden havde man ikke køleskabe og fryserne, derfor brugte man meget at tørre både kød og frugt. Lav æbleringe (en »æbleskrælder« kan købes hos isenkræmmeren for

cirka 100 kr.) og hæng dem til tørre på snore i mindst en uge. Er ringene helt tørre, kan de opbevares i flere måneder.

AKTIVITET 12 *At grutte korn til mel*

Vikingerne spiste også brød. Melet kværnede de på store kværnstenen og arkæologerne kan se, at vikingernes tænder har taget skade af de mange bitte små sten i brødet!

Hvis I er så heldige at have adgang til en gruttesten, kan I grutte jeres eget mel af hve-

dekerner. Ellers er det måske muligt at låne eller købe en lille håndkværn, der kan male kornet.

Brug jeres mel til at bage fladbrød over bålet.

AKTIVITET 13 *På jagt med bue og pil*

I skal naturligvis have våben. Måske kan børnene snitte sværd, som nok er det, de mest forbinder med vikingerne. Men vikingerne var også dygtige bueskytter, så måske kan I lave jeres egne buer og gå på jagt efter de dyr, der dengang var at finde i de danske skove: vildsvin, bison og elg.

På legepladsen eller i skoven finder I hasselbusken, der har lange lige grene. De er gode til buer. Sav af i passende længder, ca. en fingers tykkelse.

Lav hak i begge ender, bind hampesnor i den ene ende og stram op og bind i den anden ende. Find lige grene til pilene, og lav hak i enden på hver pil.

Med lidt øvelse kan børnene godt mestre skydningen. Lav langskydning (hvem skyder længst), eller hæng billeder af bisoner, rådyr, vildsvin og elge op i et træ, og se om I kan ramme.

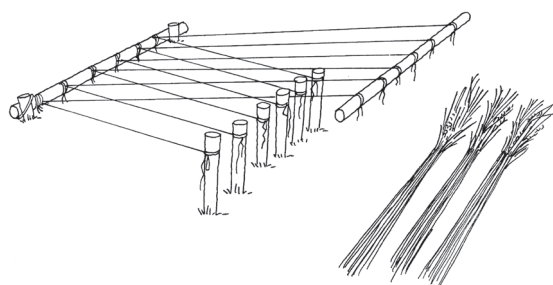
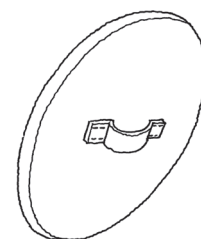
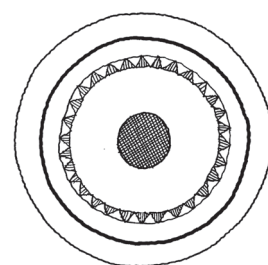
AKTIVITET 14 *Hirden udrustes med sværd og skjold*

Sværd af liggeunderlag og gaffatape eller træ

Når hirden skal udrustes, får I brug for svært og skjolde: skal børnene fægte mod hinanden, skal I lave sværdene af liggeunderlag med en bambuspind i midten og gaffatape omkring. Ellers kan I snitte små sværd af træ, binde en tværpind på og dekorere håndtaget med en lille kniv.

Skjold af pladetræ

Skjoldet laver I af pladetræ. Der saves en cirkel ud, som males i flotte farver. Man kan eventuelt lime en halv polystyrenkugle midt på. Bagpå hæftes et læderstykke til håndtag.

AKTIVITET 15

Lav en jordvæv

Tag på udflugt til den nærmeste sø, og høst lidt tagrør. Når I kommer hjem, kan børn og voksne hjælpes med at etablere en jordvæv på legepladsen, ved hjælp af pinde og snor, og så kan I væve jeres egne små måtter til at sidde på.

OVERTRO

AKTIVITET 16 *Fortæl historierne*

Måske kan I finde Yggdrasil (livets træ) og sætte jer under, når I fortæller børnene historierne om den enøjede Odin med ravnene, den hidsige Thor og hans hammer, Idun med ungdommens æbler, som blev stjålet, og Loke, som altid lavede ballade og blandt andet var skyld i Balders død.

AKTIVITET 17 *Vikingeamuletter af ler*

Vikingerne lavede flotte amuletter af guld, sølv og bronze med motiver af dyr, redskaber og religiøse motiver. Nogle af de flotte motiver bruges på smykker og tatoveringer i dag. I kan lave jeres egne amuletter af ler som dekoreres, ved at I tegner med tændstikker eller laver aftryk af muslingeskaller eller sten.

ROLLESPIL, GAMLE LEGE OG KAPPESTRID

AKTIVITET 18 *Rollespil – Ud at sejle i vikingeskibet*

Et tæppe eller presenning bredes ud, og så kan børnene sejle ud i et imaginært vikingeskib. En voksen råber: »Alle mand om bord«, og så hopper alle ind på tæppet.

Tal sammen om, hvor skibet skal sejle hen. Tal også om, hvad børnene vil være, f.eks. kaptajn, vikingekriger, vikingekonge, vikingepige, skibshund osv.

Undervejs på rejsen over havet kan der ske mange ting: Det kan blive stormvejr, så alle

trimler rundt. Det bliver nat, hvor I skal sove, og I skal have noget at spise. Ind imellem skal alle ro, det er hårdt arbejde!

Når I når frem, bliver alle vikinger sendt ud for at finde spændende ting, mens de voksne passer på skibet.

I vil opleve, at børnene kommer tilbage med alle mulige spændende ting og masser af sjove historier og særlige ting, de har oplevet som vikinger, giv jer god tid til at høre alle historierne ...

AKTIVITET 19 *Leg »dragegab«*

Dragegab er en brydeleg fra vikingetiden, som går ud på, at man skal forsøge at trække

hinanden ind i en cirkel, som er tegnet på jorden.

AKTIVITET 20 *Leg sild i en tønde*

En voksen finder et ret stort gemmested, og nu skal alle forsøge at finde vedkommende. De der finder den gemte, skal i hemmelighed gemme

sig sammen med vedkommende. På den måde forsvinder flere og flere af finderne.

AKTIVITET 21 *Leg »at føde en bjørn«*

Tre børn går sammen. Den første person lægger sig ned på ryggen. Den anden person ligger sig på maven på tværs af den første person. Den tredje person lægger sig ligesom den

første, men med hovedet ved den nederstes fødder. Nu skal den mellemste person forsøge at klemme sig ud mellem de to andre – lade sig føde.

AKTIVITET 22 *Leg Midgårdsorm*

Vikingerne troede på, at Midgårdsormen lå omkring hele Midgård (jorden), og at den er så lang, at den bider sig selv i halen. I kan også lege Midgårdsorm:

Find et område med god plads til at løbe rundt. Alle børnene holder hinanden i hænderne, den forreste er ormens hoved, som be-

stemmer retningen. De andre følger med, uden at slippe hinandens hænder. På et tidspunkt råber en voksen stop, så alle børn står stille. De skal nu stå med spredte ben, så »hovedet« kan kravle igennem og blive hale i stedet. Næste barn i rækken bliver nu hoved, og alle løber igen.

AKTIVITET 23 *Pas på jætterne*

Find et åbent område. Jættens område (Udgård) mærkes op med pinde eller sten. Nu skal to jætter vogte over Udgård. De andre skal

krydse Udgård uden at blive fanget. De der bliver fanget, bliver nye jætter.

AKTIVITET 24 *Kast til måls efter en spand med hjemmelavede uldbolde*

Lad børnene kaste til måls med bolde, de selv har lavet.

I skal bruge råuld eller filtet uld, sæbevand af sæbespånner eller brun sæbe, uldtråd samt et lille grenstykke. Start med at vikle ulden stramt omkring grenstumpen. Bliv ved med at vikle ind-

til bolden har den rette størrelse. Afslut med at vikle uldtråd stramt om bolden og bind en knude, så ulden ikke falder af. Put bolden i sæbevand, så den bliver gennemblødt. Nu trilles bolden længe og hårdt mellem hænderne. Til sidst skylles sæben ud, og bolden lægges til tørre.

AKTIVITET 25 *Vikingekappestrid*

Lad de gæve vikinger dyste mod hinanden i forskellige vikingediscipliner:

- Tovtrækning: Brug et tykt hampereb
- Ringspil: Sæt fem pinde i jorden, og sno nogle ringe af pilegrene
- Vælte brænde: Sæt to-tre brændestykker oven på hinanden på højkant, og lad børnene kaste til måls efter dem med tre små

stykker pindebrænde, så de får tre forsøg til at prøve at vælte brændestykkerne

- Bueskydningskonkurrence: Brug buerne og konkurrer på præcisions- eller længdeskydning
 - Balancebane: Byg en balancebane op på legepladsen eller i skoven, med stammer man kan gå på, sten man kan hoppe på og lignende.
-

AKTIVITET 26 *Fægteturnering med sværd og skjold*

Hirten var den »professionelle hær«. Det var de mænd, der skulle stille op til kamp for kongen. Lav en fægteturnering for at holde hirdmændene i træning!

Her er det naturligvis vigtigt, at de voksne har defineret nogle klare regler, men så er det også en god, social øvelse.

AKTIVITET 27 *Ud på besøg*

Måske har I mulighed for at besøge vikingemuseer og lignende:

Spørg efter arrangementer for børnehaverbørn på f.eks. Moesgård, Trelleborg, Vikingebo-

pladsen i Frederikssund og i Ribe og Vikingeskibsmuseet i Roskilde.